

**Міністерство культури України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Інститут публічного управління та кадрової політики
Кафедра публічного управління та гуманітарних наук
Інститут історії України Національної академії наук України
Інститут культурології Національної академії мистецтв України**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ДРУГІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ, ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ
ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА О. І. ПУТРА**

20 листопада 2016 р.

Київ – 2017

льності. В цьому контексті міф про магічно-символічне значення народного одягу може виконувати заспокійливу функцію та сприяти процесам ідентифікації індивіда з українською культурою та українською нацією. Але такі процеси можуть мати і негативні наслідки, адже не спонукають людей до власного пошуку виходу із складних обставин, а зміцнюють їх віру в те, що правильно використані орнаментальні знаки, створенні зі певним настроєм та з дотриманням відповідних ритуалів, можуть наділити річ потрібною енергією, здійснити певну програму дій і позитивно впливати на життя індивіда.

Література:

1. Босий О. Г. Священне ремесло Мокоші : традиц. жіноча ритуал. символіка в українців / О. Г. Босий; Ін-т етнології, фольклору та мистецтвознав. ім. М. Т. Рильського НАН України. – Вінниця : Рогальська І. О., 2011. – 204 с.
2. Метельова Т. Сучасний стан вивчення української традиційної культури: ціннісний аспект / Т. Метельова // Народознавчі студії пам'яті В. Т. Скуратівського : зб. наук. Праць (Київ, 24-25 жовтня 2013). – К. : НАКККіМ, 2013. – С. 80-81.
3. Подільський рушник подібний до мандали – Євген Причепій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://honchar.org.ua/p/podilskij-rushnyk-podibnyj-do-mandalj-evhen-prycepij/>.
4. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) : навч. посіб. / М. Р. Селівачов. – 2-ге вид., допов. та випр. – К. : АНТ, 2009. – 407 с.
5. Судин Д. Соціологічні теорії міфа: основні концепції та їх представники / Д. Судин // Вісник ЛНУ ім. Ів. Франка. Серія соціологічна. – Вип. 4. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – С. 69–76.
6. Украинская вышивка: значение символики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vogue.ua/article/fashion/tendencii/kak-chitat-uzory-s-ukrainskoy-vyshivki.html>.
7. Atlas European values. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.atlasofeuropeanvalues.eu/new/>.

УДК 130.2]:124.2

Довгань О. В., кандидат філологічних наук, провідний бібліограф Наукової бібліотеки Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

ПРОБЛЕМА СМISЛУ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ

Головною особливістю людського буття, на нашу думку, є відносність (співвідносність) «Я» по відношенню до «Іншого», зазвичай останнє відбувається за посередництва культури, яка виступає формою (оболонкою) ідеї, що матеріалізується у фізичній площині. При цьому останню (культуру) можна позиціонувати як таку, що лімітується смыслом, а точніше – низкою смислів, з якої вона (культура) складається. Тут варто зауважити, що, незважаючи на те, що кожен такий смисл взаємодіє з іншими, по суті він є *атомізованим* (відокремленим): його «фокус» розсіяний, а рецепція не інтенсифікована за одним каналом [4] – культурною полісистемою.

У цьому контексті культуру можна також розглядати як побічний продукт людської життєдіяльності, специфічну особливість психіки *homo sapiens* (людини розумної), яка репрезентується у потребі категоризації, синтезу тощо, остання виявляється, до прикладу, у *мовній картині світу* – реальності диференційованої мовними одиницями, зміст якої вичленовується через їх семантику. Окрім того, для людської психіки є характерною така риса як *фундаментальна помилка атрибуції*, суть якої в тому, що людське «Я» схильне пояснювати вчинки «Іншого/Иних» власними особливостями, а свою поведінку – зовнішніми обставинами [1]. Відтак, культура постає своєрідним узагальненим утворенням, яка включає в себе можливі модифікації смислу в межах не одного «Я», а їх групи в цілому, тобто етносу.

Таким чином, культура є формою смислу, природа якої виявляється через *інтерферування* (взаємонакладення) останнього, зокрема мовиться тут про низку смислів що характеризуються подібністю семантики, у межах її інтенсифікації задля його (смислу) узагальненості, тобто доступності, осягненості різними «Я». Отже, у випадку культури у контексті смислу ми маємо справу вже не з конкретною річчю/предметом, вміщеною у живий *контекст*, що блимає мільярдами зв'язків та відтінків, а з мертвнонародженим знаком/позначуванним, який є корисним для спекулятивного маніпулювання *елементом* в заплутаному семантичному павутинні світу [7].

Також природним є те, що розвиток культури зумовлений *конвертацією смислів*, які у неї входять: так, контекст не є чимось незмінним, сталим тощо, функціонуючи на зразок відкритої системи, структура якої постійно змінюється під впливом зовнішніх умов. До прикладу, на сьогодні контекст все частіше залишається *terra incognita* (невідомою землею), «сліпим» зображенням певних знаків – подібно до сприйняття китайських ієрогліфів людиною, яка не володіє китайською письмовою мовою [6]. Останнє дає нам можливість зробити висновок про *унаочнений характер актуальної комунікації*, яка є основоположним елементом культури. Це пов'язано з тим, що вона (культура), у певному сенсі, є її (комунікації) репрезентантом, оскільки сама суть першої вимагає наявності другої. Так, картина – це певний *синкретизм* (поєднання) відомостей, наявних у суб'єкта, адже для сприйняття її *смислу* необхідним є певний базис знань щодо: колірної гами, фізичних законів матеріального світу, а також особливостей чуттєвого досвіду особистості. Однак вищезазначене унаочнення базується на інших механізмах: так, згідно з окресленою тенденцією, текстові повідомлення унаочнюються «смайликами», які часом можуть діаметрально змінити смисл, покладений у текстовому фрагменті; «пости» у соціальних мережах характеризуються мультимедійною синкретичністю та інтермедіальними (міжмедіальними) й інтертекстуальними (міжтекстовими) зв'язками: зображення + текст + композиція тощо, не кажучи про наявність численних гіперпосилань.

Щодо вищезазначеного елемента, то він надзвичайно схожий з «ідеєю речі» Платона, «натягнутою» на наше сприйняття, яка перешкоджає бачити унікальність конкретної речі/контексту – унікальність, в якій криється таємниця *ноуменального* (того, що можна осягнути розумом), «співвимірною» хіба що з та-

ємницею всередині самого сприймача («Я»), а відтак – такою, що робить можливою її осягнення суб'єктом сприйняття [7]. При цьому наша – так звана реальність – це просто невиявлені симптоми неврозів – світ наших хибних уявлень про життя, які підміняють саме життя [5], тобто своєрідний *симулякр* («копія», яка не має оригіналу в реальності).

Відмітимо, що зазвичай осягнення культури, як і смислів, *відбувається за рахунок мови*: це пов'язано з тим, що мовна свідомість базується, знову ж таки, на мовній реальності (на це, частково, ми вже звертали увагу). Як влучно зауважив із цього приводу російський белетрист В. Пелевін: того, для чого немає слова, для багатьох просто не існує. При цьому зрозумілим є те, що розуміння культури через мову потребує детального семантичного аналізу: так, недостатньо щось помітити у мові і вважати, що це дає нам ключ до розуміння культури. Необхідно детально аналізувати значення мовних одиниць, тільки тоді можна проникнути в певні особливості культури, обслуговувані нею: так, поверхневий погляд на мову може призводити до зовнішньо непротирічливих один до одного висновків [3]. Особливо продуктивною у цьому плані ми вважаємо стилістику мови, оскільки вона деталізовано аналізує найменші *відтінки смислу*, що виражені особливими засобами мови: певними шарами лексики, авторською пунктуацією та орфографією тощо.

В певному сенсі смисл може розглядатися як *дія*, але культурна: у такому розрізі його природа є *когнітивною* (пізнаннєвою). Відтак, окреслена *когнітивна дія* є лише приводом, точкою відліку, головне – створення парадоксальної ситуації (*реінтерпретація абсурду*, тонка режисура інтелектуальної провокації), розтин смислового потенціалу нудоти як психічної протяжності, у якій «начеб-то» нічого не відбувається, що передбачає інший методологічний підхід й іншу техніку мислення, як в креації «твору мистецтва», так і в його рецепції [7]. Для нас тут важливою є побічна згадка про такий складник полісистеми «форма/зміст» як смисл, точніше – *абсурдний смисл*, який багато хто вважає антиподом смислу: мовляв його семантика повністю знівельована. Зазначимо, що ми не згодні з таким поглядом, оскільки практика доводить, що абсурд – це уламки традиційного смислу, розташовані так, щоб дискредитувати традиційну логіку викладу, зміст один одного, приводячи нас до думки про *нісенітність осмисленості*.

У цьому контексті цікавим є філософський експеримент американського філософа Р. Нозіка під назвою «Машина із виробництва особистого досвіду». Суть експерименту в тому, що існує машина, яка може забезпечити людину абсолютно будь-якими переживаннями. Експеримент змушує нас задуматись, де *межа між буттям і відчуттям буття*, змушуючи усвідомити, що ми хочемо робити певні речі, а не просто отримувати відчуття того, що ми робимо» [2]. Таким чином, результат, як це не дивно, все ж таки не є самоціллю, адже шлях до нього призводить до розвитку «Я», а через нього й «Іншого/Інших». Так, текст, що бачиться індивідууму як «сліпе» зображення і в якого – для масової людини це очевидніше, ніж для когось іншого – немає оригіналу, – це текст як зображення-симулякр. Тобто нелінійний спосіб читання призводить до запереч-

чення існування позначаючого і відсутності авторства. Раніше це стосувалося кінематографу: часто, знаючи прізвища акторів, не знали імен сценаристів, режисерів, операторів й інших творців фільму [6]. Таким чином, смисл виступає *градієнтом* (вектором, який своїм напрямом вказує напрям найбільшого зростання певної величини) культури, який забезпечує не тільки цілісність останньої, але і її існування в цілому. Це пов'язано з тим, що культура є витвором «Я», яке вливається в «Іншого/Інших», реінтерпретуючись за посередництва мовної полісистеми, актуалізуючись через її «магічну» функцію.

Література:

1. 12 самых частых когнитивных искажений : [электронный ресурс] // Клубер : клуб естественного развития. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://www.clubер.com.ua/lifestyle/psihologiya-lifestyle/2014/05/12-samyih-chastyih-kognitivnyih-iskazheniy/>.

2. Кулик А. 10 мысленных экспериментов современной философии : [электронный ресурс] / А. Кулик // РР. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://www.rusrep.ru/article/2012/06/18/fylosofy>.

3. Лемпицкий В. Сверточные нейросети : [электронный ресурс] / В. Лемпицкий // ПостНаука. – Электрон. данные. – Режим доступа: <https://postnauka.ru/video/66872>.

4. Гватари Ф. Общественное свободное радио : [электронный ресурс] / Ф. Гватари; пер. и ред. М. Лылов, Т. Данилевская // Syg.ma : платформа для публикации текстов о человеке, культурных явлениях и обществе. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://syg.ma/@microradio/fieliks-gvattari-obshchestviennoie-svobodnoie-radio>.

5. Ханов А. Время – шкала глупости : [электронный ресурс] / А. Ханов // Syg.ma : платформа для публикации текстов о человеке, культурных явлениях и обществе. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://syg.ma/@andrei-khanov/vriemia-shkala-ghluposti>.

6. Яковлева А. М. Клиповое мышление: текст как изображение-симулякр : [электронный ресурс] / А. М. Яковлева // РОСИНОФОРМКУЛЬТУРА : Российская система научно-информационного обеспечения культурной деятельности. – Электрон. данные. – Режим доступа: http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/althome/news/KVM_archive/articles/2014/02/2014-02_r_kvms7.pdf.

7. Daimi T. Концептуализм. Жизнь после философии : [электронный ресурс] / Т. Daimi // Syg.ma : платформа для публикации текстов о человеке, культурных явлениях и обществе. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://syg.ma/@teymur-daimi/kontsieptualizm-zhizn-poslie-filosofii>.